

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський обласний відділ Українського географічного товариства
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Белгородський державний національний дослідницький університет
Харківська обласна станція юних туристів

РЕГІОН - 2012:

СТРАТЕГІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

МАТЕРІАЛИ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

(м. Харків, 25-26 жовтня 2012 р.)

КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ ОРГАНІЗАЦІЮ ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІЙ ЛОКАЛЬНОГО РІВНЯ

П.А. Вірченко*, Т.А. Слоньова**

*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**Луганський національний університет імені Т. Г. Шевченка

Актуальність теми дослідження. Для сучасного етапу суспільної" розвитку України та її регіонів характерне зростання ролі туристсько-рекреаційної сфери в процесі відновлення духових та фізичних сил людини. Саме туризм та рекреація виступають тією складною системою, в якій тісно переплетені інтереси багатьох галузей економіки, культури, екології, зайнятості населення тощо. Отже, туристсько-рекреаційна індустрія виступає потужним соціально-економічним чинником розвитку господарства територій різного рівня, особливо локального.

Аналіз попередніх досліджень. Питання класифікації чинників, що впливають на організацію туристсько-рекреаційної діяльності країн та їх регіонів висвітлені у роботах багатьох авторів, зокрема, у наукових працях О. Бейдика [1], О. Любіцевої [2], М. Рутинського [3], Т. Сокол [4], Н. Чорненко [5] та інших. Проте, проблеми класифікації з позицій їх впливу на організацію туристсько-рекреаційної діяльності територій локального рівня висвітлені недостатньо.

Отже **метою** даного дослідження є класифікація чинників, що впливають на організацію туристсько-рекреаційної діяльності територій локального рівня.

Викладення основного змісту дослідження. У даному дослідженні під туристсько-рекреаційною діяльністю ми розуміємо діяльність спеціалізованих установ та організацій, юридичних та фізичних осіб з організації санаторно-курортного лікування та туристичного обслуговування населення, які мають відповідні ліцензії та інші дозвільні документи на проведення даного виду діяльності.

Під територіями локального рівня ми розуміємо адміністративні райони, що виділяються в межах України. Переважна частина цих адміністративних «одиниць» - це сільські депресивні регіони, які мають ряд невирішених соціально-економічних проблем, що безпосередньо впливають на їх розвиток. Залучення та використання місцевих туристсько-рекреаційних ресурсів цих територій може бути додатковим стимулом їх економічного розвитку.

На формування туристсько-рекреаційної діяльності певної території впливає ряд чинників, зокрема - природні, культурно-історичні, економічні, інституціональні, демографічні, політико-управлінські, інфраструктурні тощо (рис. 1). За характером впливу вони можуть бути прямі та непрямі (опосередковані).

Рис. 1. Чинники впливу на: організацію туристсько-рекреаційної діяльності
(авторська інтерпретація)

Безпосередній вплив на організацію туристсько-рекреаційної діяльності у межах територій локального рівня здійснюють природні умови - рельєф, клімат, поверхневі та ґрунтові води, рослинний та тваринний світ тощо.

Зокрема, рельєф місцевості впливає на напрями розвитку туризму (види та складність туристичних походів, можливість розвитку альпінізму, велотуризму і а його інших видів).

Кліматичні умови позначаються на туристичній привабливості території, сприяють формуванню певної спеціалізації санаторно-курортних закладів та рекреаційної діяльності.

Наявність значних водойм на певній території дозволяє організувати відпочинок на воді, подорожі на байдарках та човнах, аматорську риболовлю. В теплий період року можна організувати відпочинок на пляжах річок, озер, водосховищ та інших водойм придатних для купання. Також на організацію туристсько-рекреаційної діяльності територій локального рівня можуть впливати розвідані джерела мінеральних і термальних вод, лікувальних грязей на базі яких можуть бути створені санаторно-курортні заклади.

Особливості рослинного та тваринного світу також впливають на напрями розвитку туризму та рекреації, зокрема, на види мисливства, організацію зеленого та екологічного туризму, наявність об'єктів природно-заповідного фонду тощо.

Важливу роль в організації туристсько-рекреаційної діяльності території локального рівня відіграють також наявні туристсько-рекреаційні ресурси природного (рис. 2), так й антропогенного походження, які можуть використовуватись для організації екскурсійної діяльності, відпочинку, туризму та рекреації.

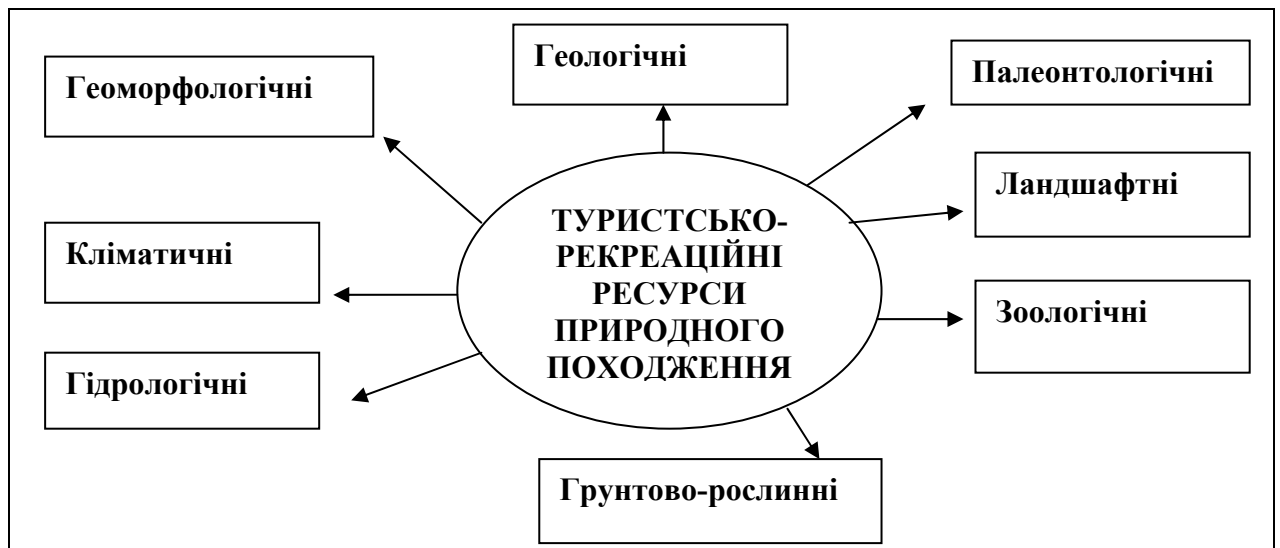

Рис. 2. Компонентна структура туристсько-рекреаційних ресурсів природного походження (авторська інтерпретація).

Для організації туристсько-рекреаційної діяльності територій локальної і рівня можуть використовуватись такі місцеві ресурси природного походження:

- геологічні (геологічні утворення, розрізи та оголення, гірські породи, мінерали, корисні копалини) та палеонтологічні (вкопні рештки давніх рослин та тварин);
- геоморфологічні (багатоманітні форми рельєфу - печери, вулканічні масиви, яри, балки тощо);
- кліматичні (мають опосередкований вплив, однак від них залежить кількість сонячних днів та показники сонячного сяйва, кількість опадів, висота снігового покриву тощо, проте, відмінні кліматичні умови неоднаково впливають на спеціалізацію санаторно-курортних закладів та сам процес лікування рекреантів);
- гідрологічні (різні водойми, джерела мінеральних та термальних вод тощо);
- ґрунтово-рослинні (ґрунтові розрізи, червонокнижні рослини, унікальні фітоценози, ендемічні та реліктові рослини);
- зоологічні (червонокнижні та ендемічні тварини);
- ландшафтні (мальовничі та унікальні ландшафти).

Об'єктами туристсько-рекреаційної діяльності також можуть бути промислові підприємства (шахти, кар'єри, заводи, фабрики, електростанції), сільськогосподарські ферми на яких розводять страусів, фазанів, перепелів, лісомисливські господарства, оленячі ферми тощо. Зазначені вище об'єкти мають антропогенне походження.

До культурно-історичних чинників, які впливають на організацію туристсько-рекреаційної діяльності ми відносимо туристичні об'єкти, які мають культурну та історичну цінність, пам'ятки архітектури, кулінарні та побутові традиції, звичаї населення територій локального рівня тощо.

Істотний вплив на організацію туристсько-рекреаційної діяльності певної території здійснює і ряд економічних чинників, зокрема, такі як рівень формування туристсько-рекреаційної сфери, загальний рівень економічного розвитку території, доходи та витрати домогосподарств, заробітна плата населення, зайнятість населення та інші. Від економічного розвитку адміністративної одиниці також залежить рівень розвитку матеріально-технічної бази та інфраструктури туристсько-рекреаційної сфери.

Серед соціальних чинників розвитку туризму та рекреації необхідно відзначити

збільшення тривалості вільного часу населення, що у поєднанні зі зростанням рівня життя населення означає зацікавленість у нових видах відпочинку. Ці тенденції впливають на збільшення кількості потенційних туристів і рекреантів та сприяють пошуку нових пропозицій відпочинку.

Збільшення тривалості вільного часу також пов'язане з сучасною науково-технічною революцією, в умовах якої зростає роль розумової праці, поширюються виробнича і побутова напруженість. Все це призводить до фізичної і психологічної перевтоми людей, що вимагає застосування додаткових заходів по відновленню працездатності. Досягненню цієї мети багато в чому сприяє туризм та рекреація.

До соціальних чинників розвитку туристсько-рекреаційної діяльності ми відносимо також такі як підвищення рівня освіти культури, естетичних потреб населення. Соціологічні дослідження останніх років свідчать про те, що існує пряма залежність між рівнем освіти людей і їх схильністю до подорожей. Це пояснюється тим, що особи з більш високим рівнем освіти і культури здатні раціональніше розподіляти свій вільний час, використовувати його для пізнання навколишнього середовища, ознайомлення з історією, традиціями, побутом населення певних територій тощо.

Зміни в законодавстві про туристсько-рекреаційну діяльність також впливають на функціонування цієї сфери. За роки незалежності в Україні було створено практично нове законодавство, яке регламентує правові відносини у туристичній та рекреаційній галузях. Ці чинники впливу ми відносимо до інституціональних.

Демографічні чинники також здійснюють вплив на організацію туристсько-рекреаційної діяльності певної території. Зростання чисельності населення веде до зростання попиту на туристичні та рекреаційні послуги за рахунок збільшення числа потенціальних туристів і рекреантів. І навпаки, зменшення населення зумовлює зниження попиту на послуги туристсько-рекреаційної сфери. Ці тенденції також впливають на залучення потенціальних працівників у даний сектор економіки.

Стабільна політична, криміногенна, епідемічна та екологічна ситуація у межах територій локального рівня сприяє притоку туристів, екскурсантів та рекреантів. Розвитку туристсько-рекреаційної інфраструктури також сприяє прийняття розважливих і зважених постанов та рішень місцевими органами влади (у межах їх компетенцій) щодо функціонування цієї сфери господарства. Зазначені вище чинники ми відносимо до політико-управлінських.

У формуванні туристсько-рекреаційної спеціалізації територій локального рівня не останню роль відіграє рівень розвитку відповідної інфраструктури зокрема транспортної, торгівельної, готельної, наявність підприємств харчування, зв'язку, розважальних закладів тощо. Ці чинники ми відносимо до інфраструктурних.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що на формування туристсько-рекреаційної діяльності територій локального рівня впливає ряд чинників, зокрема - природні, культурно-історичні, економічні, соціальні, інституціональні, демографічні, політико-управлінські, інфраструктурні тощо. У рамках кожної групи чинників можна виділити їх підгрупи, вплив яких може бути прямим або опосередкованим, різним за характером, наслідками та інтенсивністю. Проте, всі зазначені вище чинники одночасно впливають на організацію туристсько-рекреаційної діяльності територій локального рівня, їх спеціалізацію та ефективне функціонування їх туристсько-рекреаційної сфери. Тому дана проблема потребує подальших ґрунтовних суспільно-географічних досліджень характеру, інтенсивності та наслідків впливу чинників, що впливають на організацію туристсько-рекреаційної діяльності територій локального рівня.

Список використаних джерел: 1. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. - К., 2001. – 395 с.; 2. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти)- 3-є видання з переробками та доповненнями - К.: «Альтерпрес», 2005. - 436 с.; 3. Рутинський М. Й. Географія туризму України. Навчально-методичний посібник. - К, 2004. - 160 с.; 4. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності. Підручник / за ре. В.Д. Орлова - К.: Грамота. 2006. - 264с.; 5. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії, навчальний посібник. К: Атака, 2006.-264 с.